

Erduan RASHICA

DOKUMENTET KRYESORE PËR TRANSPORT

2015

1.DOKUMENTET KRYESORE PËR TRANSPORT

Dokumentet e nevojshme për transportin e mallrave do të duhet t'i ofrojë transportuesi, respektivisht ndërmarrja autotransportuese. Ato janë me rëndësi jetike për transportin e mallrave në transportin vendor dhe ndërkombëtar.

Në dokumentet për transportin e mallrave përfshihen:

- dokumentet e transportit;
- dokumentet për automjetin;
- dokumentet për stafin vozitës;
- dokumentet e mallrave;
- dokumentet në trafikun ndërkombëtar.

1.1. Dokumentet e transportit

Puna e automjetit nga momenti i largimit nga garazhi deri në momentin e arritjes në garazh pas kryerjes së transportit evidentohet nga elementet e kryerjes së procesit të transportit. Për regjistrimin e punës në parkun vozitës edhe ndërmarrjet e transportit shërbejnë me dokumente të transportit. Dokumentet e transportit kanë për qëllim të krijojnë transportin e punës së kryer, llogaritjen e fitimeve të personelit, shpenzimet e transportit dhe shpenzimet e transportit. Me ndihmën e dokumenteve të transportit janë bërë kontrolli efektiv dhe monitorimi i punës së stafit transportues. Të dhënat e marra nga dokumentet e transportit përdoren për planifikimin e duhur të të gjitha elementeve që ndikojnë në procesin e transportit.

Në dokumentet e transportit përfshihen:

- fatura e udhëtimit;
- lista e ngarkesës;
- lista e kontrollit (për trafikun e pasagjerëve).

1.2.Fatura e udhëtimit

Fatura e udhëtimit është një dokument themelor dhe evidentues që e evidenton punën e automjetit, konsumin e shpenzimeve materiale si dhe të dhëna të tjera themelore për kryerjen e transportit. Fatura e udhëtimit dhe vërtetimi për

transportin e kryer shërben si bazë për të kryer shfrytëzimin e raportit shfrytëzues-teknik në kompani, për pagesën e punës së kryer transportuese të shoferit dhe për llogaritjen e shërbimit të transportit të shfrytëzuesit për të cilin bëhet transporti. Fatura e udhëtimit jepet për çdo automjet, për çdo turn ose ditë pune për secilin shofer në turn. Është e ndaluar dhënia e faturës së udhëtimit prej një automjeti rrugor në një tjetër.

Fatura e udhëtimit përbëhet nga një ose dy pjesë, me çka fleta e dytë shërben për futjen e të dhënave për riparimin e automjeteve, furnizimin e karburantit dhe shpenzime të tjera që mund të paraqiten gjatë kryerjes së detyrës së transportit. Ekzemplarët janë të numëruar dhe janë të shtypur në blloqe dhe formati është A4 (siç shihet në figurat numër 1 dhe 2).

Të dhënave në faturën e udhëtimit së pari i fut shërbim teknik, i cili konfirmon rregullsinë e automjetit. Pastaj shërbimi i trafikut i cili e drejton automjetin në detyrë i fut të dhënat për karakteristikat e detyrës së punës. Shoferi gjatë udhëtimit dhe pas përfundimit të udhëtimit i plotëson të gjitha rubrikat e tjera në faturën e udhëtimit. Me kthimin e automjetin në garazh shoferi është i detyruar t'ia dorëzojë faturën e udhëtimit kontrollues për sigurinë teknike të automjetit, në kuadër të kompanisë së transportit, me vërejtjet e futura për gjendjen teknike të automjetit, nëse ekzistojnë. Pastaj automjetin e merr shërbimi teknik, kryen ndonjë riparim dhe e nënshkruan dokumentin për sigurinë teknike të automjetit.

Kompania e transportit kryen përpunimin e faturës së udhëtimit, ose përpunimin e të dhënave të shënuara në të. Pastaj kontrollohet puna e kryer, llogariten rezultatet e transportit, konsumi i materialeve me makinën, të ardhurat e ekuipazhit të automjetit etj. Kontrollimi i punës së kryer përbëhet nga kontrollimi i:

- kilometrave të kaluara të automjeteve;
- kohës së vonesës së automjeteve gjatë kryerjes së detyrave të transportit;
- sasisë së ngarkesës së kryer;
- kilometrave të kryera në tonelata;
- llojit të mallrave e të tjera.

Këto të dhëna futen në faturën e udhëtimit nga ana e personelit, kurse regjistrohen nga shfrytëzuesit e transportit dhe në raste të veçanta, me autorizim të shfrytëzuesit e vërteton personi i autorizuar - shpedituesi.

Regjistrimi i dokumentit shoqërues bëhet me vulë dhe nënshkrim direkt

1.3. Lista e ngarkesës

Lista e ngarkesës është dokumenti themelor që e përcjell mallin gjatë transportit dhe është dëshmi e lidhjes së kontratës për transportin e mallrave. Kontrata e transportit të mallrave është e vlefshme nga çasti kur dërguesi e merr mallin për transport dhe e ka dorëzuar listën e ngarkesës. Ai përmban elementet themelore të kontratës së transportit, që përmban sasinë, llojin ose peshën e mallrave, si dhe sigurinë dhe të cilësinë e tyre, datën e marrjes dhe dorëzimit të mallrave. Verifikimin e listës së dërgesës e bëjnë palët e interesuara.

Dokumenti bëhet në tri kopje, edhe atë për dërguesin, transportuesin dhe marrësin. Lista e ngarkesës është bazë për paraqitjen e faturës, në të cilën gjendet çmimi i shërbimit të transportit.

1.4. Dokumentet për automjetin

Dokumentet për automjetin të cilat përdoren zakonisht janë:

- patenta e automjeteve dhe
- libri amë i automjeteve.

Në dokumentet për automjet shkruhen të dhënat për pronën e automjetit, data për çdo ndryshim në automjet, duke filluar nga pronari, deri në pjesët e veçanta dhe në kryerjen e rregullt dhe të parregullt të kontrollimeve teknike.

Patenta e automjetit është një dokument themelor për automjetin. Ajo i jepet pronarit gjatë regjistrimit të parë të automjetit dhe i përmban këto të dhëna:

- data dhe vendi i regjistrimit të parë;
- numri i regjistrimit të automjetit dhe shënimi i territorit;
- lloji, marka, tipi, ngjyra dhe dedikimi i automjetit;
- numri i motorit dhe karrocërisë;
- viti i prodhimit;
- fuqia, përfshirja punuese dhe pesha e automjetit të zbrazët;
- kapaciteti bartës i automjetit ose numri i vendeve për automjetet e pasagjerëve dhe autobusëve;
- të dhëna në lidhje me pronësinë e automjetit.

Libri amë nuk është një dokument i detyrueshëm, por kompanitë shpesh e kanë, sepse aplikimi i tij është shumë i dobishëm. Në librin amë regjistrohen të dhënat e mëposhtme:

- çmimi i automjeteve, numri i faturës së prodhuesit dhe distributuesit;
- të dhënat teknike në lidhje me automjetin dhe data e fillimit të automjetit në punë;
- ndryshimi i pronarit të automjetit;
- të dhëna për regjistrim, kontrollimet e rregullta dhe të parregullta teknike;
- të dhënat mbi riparimin dhe mirëmbajtjen e automjeteve, si dhe tipin, vëllimin dhe vendin e kryerjes së riparimit dhe mirëmbajtjes së automjeteve;
- të dhëna mbi shitjen e mundshme apo shkatërrimin e automjeteve;
- të dhënat për numrin e kilometrave të kaluara, shpenzimin e karburant dhe vajrave, pjesëve rezervë etj.

1.5. Dokumentet për mallrat

Gjatë transportit të mallrave duhet të merren vërtetime për ato nga institucione të ndryshme.

Dokumente të nevojshme janë:

- origjina e mallit - vendi (Certificate of origin), të lëshuara nga Oda Ekonomike (të treguar në figurën nr. 3);
- emri dhe klasa e mallrave;
- lloji i mallrave;
- vërtetimi për cilësinë, ISO - standardet;
- vërtetimi për rregullshmërinë shëndetësore të produkteve shtazore dhe lëndëve për përdorim të përgjithshëm, të lëshuar nga Ministria e Shëndetësisë - Inspektorati Shtetëror Sanitar dhe Shëndetësor;
- raporti për Deklaratën mbi produktin e importuar/eksportuar, të lëshuar nga Inspektorati Shtetëror i Tregut;
- pesha bruto (kg);
- vlera e mallrave;
- mallrat e paketuara ose të pa paketuara.

Figura nr. 3: Certifikata për origjinën e mallrave

1.6. Dokumentet për shoferin

Dokumenti themelor që duhet ta ketë shoferi është patentë shoferi. Patentë shoferi, përveç të dhënave të përgjithshëm në lidhje me personin për të cilin vlen patentja (emri dhe mbiemri, adresa, numri i letërnjoftimit etj.), përmban të dhëna mbi aftësinë e tij për drejtimin e disa llojeve të automjeteve dhe afatin e vlefshmërisë së patentës.

Përveç patentë shoferit, shoferi duhet të ketë dokument themelor identifikimi apo letërnjoftim. Përveç dokumenteve të mësipërme, gjatë transportit të mallrave, shoferit, d.m.th. personeli vozitës duhet të ketë edhe dokumentet e mëposhtme:

- certifikatë për rregullshmërinë e mjeteve motorike;
- certifikatë për trajnimin profesional të personelit vozitës dhe vërtetim për gjendjen e tyre psikike dhe fizike;
- udhëzues për masat e veçanta të sigurisë;
- takografi.

2.DOKUMENTET PËR TRANSPORT NDËRKOMBËTAR

Transportin ndërkombëtar i mallrave ose udhëtarëve patjetër duhet të përputhet me konventat ndërkombëtare për zhvillimin e llojit të transportit. Me ato konventa, si dhe me marrëveshjet bilaterale midis vendeve, rregullohen marrëdhëniet e vendeve në fushën e transportit. Ato janë dedikuar për marrjen e lejeve ndërkombëtare, për shumën e doganës, kushtet e transportit, të importit, transitin dhe specifika të tjera.

Transportuesit që merren me këtë aktivitet, sipas rregullave për trafikun ndërkombëtar janë të obliguar:

- të jenë të regjistruar në transportin ndërkombëtar;
- të disponojnë me burime, d.m.th. automjete, pajisje, staf vozitës, e tjera, si kusht për zhvillimin e cilësisë së aktivitetit;
- të disponojnë me mjete financiare.

Kompanitë e transportit që merren me transportin e mallrave në trafikun ndërkombëtar duhet të sigurojnë dokumentet e mëposhtme:

- **për stafin vozitës:** fatura të udhëtimit, patentë ndërkombëtare, certifikatë për origjinën e devizave dhe letër kreditore;
- **për automjetin:** licencë të automjeteve, karton të gjelbër, kartë të sigurimit dhe vërtetim për transport special;
- **për mallrat:** leje për transport, dokumente doganore dhe karnete për transport të mallrave.

Përveç dokumenteve themelore për transportin e mallrave në transportin ndërkombëtar, duhet të posedojnë dokumente në përputhje me konventat dhe marrëveshjet evropiane për transportin ndërkombëtar.

Në to mund të numërohen:

- dokumente për transport të materieve të rrezikshme ADR - Konventa Evropiane për transport ndërkombëtar të materieve të rrezikshme në trafikun rrugor;
- CMR - Konventa për kontratës për transport ndërkombëtar të

mallrave në rrugët tokësore;

- CEMT - leje, Sekretariati i Konferencës Evropiane të ministrave të transportit;
- TIR - Konventa doganore për transport ndërkombëtar të mallrave me mbulesë të TIR-karnet;
- ATA-karnete, të cilat janë dokumente ndërkombëtare doganore të lëshuara nga Oda Ekonomike për import/eksport të përkohshëm të mallrave, pa doganim dhe pa taksa. (ATA - Temporary Admission).

1.1. Kontrata për transport ndërkombëtar të mallrave (CMR)

1. Nënshkrimi të kontratës:

CMR – Konventa daton nga 19 maj i vitit 1956 dhe ka hyrë në fuqi më 2 korrik të vitit 1961. CMR - Konventa u nënshkrua nga pothuajse të gjitha vendet në Evropë.

2. Rëndësia:

Transportuesit e mallrave për kompensim në transportin ndërkombëtar, patjetër duhet të përputhen me kërkesat e Konventës mbi Kontratën për transportimin ndërkombëtar të mallrave në rrugë.

3. Qëllimi:

CMR - Konventa i definon përgjegjësitë e transportuesit dhe dokumentet që duhet të barten në automjet i cili transporton mallra në transportin ndërkombëtar ndërmjet vendeve të ndryshme, prej të cilave së paku njëri është nënshkruese e CMR - Konventës.

4. Zbatimi:

CMR - Konventa automatikisht aplikohet në çdo kontratë për transport ndërkombëtar të mallrave në rrugë për kompensim midis vendeve të ndryshme, prej të cilave të paktën një është nënshkruese e Konventës, edhe pse automjeti në të cilin mallrat janë ngarkuar në një pjesë të rrugës kalon në traget ose hekurudhë. Për zbatimin e CMR – Konventës patjetër duhet të ketë dëshmi të qarta për ekzistimin e kontratës për transport ndërkombëtar të mallrave për një tarifë. Transporti ndërkombëtar pa kompensim të transportit nuk është mbuluar nga CMR, sepse nuk është specifikuar në kontratat e transportit të përcaktuar në Konventë. Ka përjashtime të tjera specifike nga CMR - Konventa. Ato nuk

zbatohen në:

- transportin për nevoja personale, që përfshin transportin ndërkombëtar;
- objekte shpërngulëse;
- kufomat e pas vdekjes që transportohen përtej kufirit;
- transportin në bazë të Konventës Ndërkombëtare Postare dhe
- kabotazhet, respektivisht transportet në një vend nga ana e transportuesit të huaj.

5. Përgjegjësia:

Transportuesi është përgjegjës për humbjen e plotë ose të pjesshme të mallrave dhe për çdo dëm të shkaktuar (të bërë) për ta në kohën në mes marrjes dhe porosisë së mallrave, si dhe për çdo vonesë në dorëzim. Përgjegjësia kryesore e transportuesit është t'i dërgojë mallrat në gjendje të njëjtë si i ka marrë.

Konventa definon përgjegjësitë e caktuara të dërguesit dhe pranuesit të mallrave:

5.1. Dërguesi:

Dërguesi është personi i cili ka nënshkruar kontratë. Duhet theksuar se ky person nuk është gjithmonë ai i cili është shënuar si dërgues në listën e ngarkesës.

5.2. Transportuesi:

Transportuesi është personi i cili transporton mallra nga një vend në një tjetër.

5.3. Pranuesi:

Pranuesi i ngarkesës është personi i regjistruar si i tillë në dokumentin e dërgesës i cili i pranon mallrat.

1.2. CMR – Lista e ngarkesës

Kontrata e transportit dëshmohet duke bërë faturën e ngarkim, e cila mund të bëhet nga dërguesi ose transportuesi. Lista e dërgesës bëhet në tri

kopje origjinale të nënshkuara nga dërguesi dhe e transportuesi dhe kopja e katërt për transportuesin.

1. *Mostrën e parë (të kuqe) – e mban dërguesi pas pranimit të mallrave nga transportuesi.*
2. *Mostrën e dytë (blu) - e mban pranuesit, pas arritjes së mallrave.*
3. *Mostra e tretë (e gjelbër) është për transportuesin.*
4. *Mostra e katërt (e zezë) është për transportuesin.*

Mostra e dytë dhe të tretë duhet të jenë në automjet derisa nuk shkarkohen mallrat. Gjatë transportit të mallrave është e mjaftueshme të bëhet një listë shkarkimi. Në qoftë se mallrat që do të transportohen duhet të ngarkohen në automjete të ndryshme ose nga lloje të ndryshme ose janë të ndara në paketa të ndryshme, dërguesi dhe transportuesi kanë të drejtë të kërkojnë që të bëhet fatura e veçantë ngarkuese për çdo automjet, për çdo lloj ose dërgim të mallrave.

Në CMR - fletëngarkesë duhet të shënohen të dhënat e mëposhtme:

1. *dërguesi (emri, adresa dhe vendi);*
2. *pranuesi (emri, adresa dhe vendi);*
3. *data dhe vendi i marrjes së paketës;*
4. *vendi i dërgesës (vendi dhe qyteti);*
5. *dokumentacioni shtesë;*
6. *shenjat në pako;*
7. *numri i pakove;*
8. *lloji i paketimit;*
9. *përshkrimi i mallrave që transportohen (për mallrat e rrezikshme të shënohet: emri i vërtetë, klasa e materieve të rrezikshme; UN-numri, pika e ndezjes (°C);*
10. *numri statistikor;*
11. *bruto pesha (kg);*
12. *vëllimi (m³);*
13. *udhëzime të dërguesit për qëllime doganore;*
14. *dispozitat për pagesën e transportit;*
15. *transportuesi (emri, adresa dhe vendi);*
16. *transportuesit e njëpasnjëshëm;*
17. *rezervimet e transportuesit;*
18. *kontratat e veçanta;*
19. *të dhënat në lidhje me pagesën e transportit;*
20. *data e CMR - fletëngarkesës;*
21. *nënshkrimi dhe vula e dërguesit;*
22. *nënshkrimi dhe vula e transportuesit;*
23. *nënshkrimi dhe vula e pranuesit.*

Nëse nevojitet, në listën e dërgesës duhet të shënohen edhe detajet që vijojnë:

- deklarata se është miratuar rinkarkimi në një automjet tjetër;
- shpenzimet e ndërmarra nga dërguesi;
- shuma e pagesave të gatshme gjatë porosisë;
- deklarata e vlerës së mallrave;
- udhëzimet e dhëna për transportuesit nga ana e dërguesit në lidhje me sigurimin e mallrave;
- koha e e përshtatur për të cilën duhet të kryhet transporti;
- lista e dokumenteve të dorëzuara te transportuesit.

1.3. CEMT-LICENCAT

Në botë gjithnjë e më shumë vëmendje i është kushtuar mbrojtjes së njerëzve dhe mjedisit jetësor. Ndotja e mjedisit është shkaktuar nga emetimi i gazeve lëshuese që rezultojnë nga trafiku rrugor dhe transporti. Për rregullimin e emisioneve të gazeve lëshuese ekzistojnë standarde ekologjike për kontrollin dhe rregullimin e gazeve lëshuese. Prandaj, në transportin ndërkombëtar të mallrave janë futur leje të unifikuara ekologjike. Leja që mundëson rregullimin e standardeve për zbatimin e automjeteve ekologjike është CEMT-licenca.

CEMT-licenca në të vërtetë është dokument për transportin e mallrave ndërkombëtare në trafikun rrugor (të paraqitur në figurën nr. 4). Ky dokument është i lëshuar nga Sekretariati i Konferencës Evropiane të Ministrave të Transportit. Me të mund të bëhet transporti i pakufizuar në mes shteteve anëtare të CEMT si transit nëpër territorin e tyre.

CEMT-licenca për herë të parë u lëshua në janar të vitit 1974 dhe ka karakter multilateral. Prej 1 janarit të vitit 2001, bëhen anëtare shumë vende siç janë Austria, Bullgaria, Kroacia, Belgjika e të tjera. Në të njëjtën periudhë edhe vendi ynë u bë anëtare për lëshimin e CEMT-licencave.

Këto leje mund të aplikojnë për një vit kalendarik dhe ato janë me ngjyrë të gjelbër ose për një periudhë prej tridhjetë ditësh ato janë me ngjyrë të verdhë. CEMT-licencat mund të kenë kufij të kufizuar territorialë për shtete të caktuara si p.sh., Austria, Italia dhe Greqia. Licencat e tyre kanë vulë të kuqe me shenjë të vizatuar të vendit në të cilin nuk mund të përdoret.

Me CEMT-licencat nuk mund të bëhet kabotazh, respektivisht transport të udhëtarëve dhe të mallrave midis dy territoreve në Republikën e Kosovës, të kryera nga ana e transportuesit të jashtëm. Sipas kategorisë së kamionëve, në përputhje me standardet e njohura ndërkombëtare, CEMT-lejet mund të jenë eko-karakteristika të EURO 3, EURO 4 dhe EURO 5. Me këtë krijohen kushte për aplikimin e a.q. “automjetit të pastër ekologjik”.

Me CEMT-licencat shkon edhe fletorja, ose notesi (logbook) që përdoret për të siguruar informacion për operacionet e transportit të kryer sipas rendit kronologjik, me këtë rast duke i përcjellë nivelet e ngarkesës së transportit me automjete. Ky notes patjetër duhet të jetë në automjet, së bashku me CEMT-licencën, deri në porositjen e mallit. Fletorja është me emrin e atij i cili e kryen transportin, ndërsa numri i fletores duhet të jetë i njëjtë me numrin e CEMT-licencës. Këto informacione mund të përdoren vetëm për kontrollimin e shfrytëzuesve të licencës.

Çdo vend duhet ta shtypë fletoren në gjuhën e vet, si dhe ta caktojë numrin e nevojshëm të faqeve, në vit ose në periudhë më të shkurtë kohore. Rekomandohet të shtypen 52. faqe, sepse viti ka 52 javë, ose pesë faqe për CEMT-licencat mujore. CEMT-lejet e lëshuara nga Ministria e transportit dhe lidhjeve, respektivisht procesi i përgjithshëm i shpërndarjes dhe kontrollit të lejeve të kalojnë nëpër këtë Ministri. Kjo mund të bëhet përmes mjeteve elektronike. Kriteret të cilat duhet t'i përmbushin aplikuesit e këtyre lejeve janë si vijon:

1. *numri i automjeteve të mallrave për transportin ndërkombëtar;*
2. *ekokarakteristikat e automjeteve;*
3. *numri i shoferëve me certifikatë;*
4. *lartësia e fitimeve nga puna;*
5. *numri i transporteve të kryera;*
6. *kryerja e transportit ndërkombëtar si veprimtari themelore etj.*

Transportuesve që nuk veprojnë në përputhje me rregullat dhe rregulloret që dalin nga CEMT-licencat mund t'u merret licenca e transportit të mallrave në trafikun ndërkombëtar. Në këtë rast i theksohet sanksioni ose ndalimi i veprimtarisë. Transportuesit i merret leja nga plani i shpërndarjes në tërësi ose vetëm për një vend të caktuar.

CEMT/ECMT

Federazione delle Camere di Commercio Italiane per il Turismo
FEDERATION OF ITALIAN CHAMBERS OF COMMERCE AND INDUSTRY

COMPETENZE EUROPEE
DEI MINISTRI DEI TRASPORTI
SERVIZIO
EUROPEA COMPETENCY
OF MINISTERS OF TRANSPORT
SERVICES

CODE ON FILE
NOT DELIVER
EXTRADITION
END OF THE COUNTRY
ENDING THE JAGICE

Competition in Transport
in European countries
Registration of
the companies operating
in Authority

AUTORISATION CEMT/ECMT LICENCE 2008

N°

Autoreizzazione per il trasporto aereo di persone e di merci per conto terzi, ai sensi dell'articolo 10 del Regolamento (CE) n. 1008/2008 del Parlamento Europeo e del Consiglio, del 24 ottobre 2008, e dell'articolo 10 del Regolamento (CE) n. 1008/2008 del Parlamento Europeo e del Consiglio, del 24 ottobre 2008, e dell'articolo 10 del Regolamento (CE) n. 1008/2008 del Parlamento Europeo e del Consiglio, del 24 ottobre 2008.

SPECIMEN

CEMT/ECMT

Figura nr.4: CEMT – licenca

1.4. SISTEMI TIR - Transporte International par la route

Sistemi TIR është Konventa Doganore për transport ndërkombëtar të mallrave me një mbulesë të TIR-karnetit.

Me autorizim të Komisionit Ekonomik për Evropën, pranë Kombeve të Bashkuara ishte elaboruar Konventa Doganore mbi transportin ndërkombëtar të mallrave me mbulesë të TIR-karnetit, ose Konventa TIR në vitin 1975. Kjo Konventë është përfundimi i Konventës së vitit 1959, e cila me futjen e lirit të pagesës së të dhënave për automjete të importit thuhet se mallrat që transportohen në automjete të caktuara nuk duhet t'i nënshtrohen pagesës së të dhënave doganore ose të jenë lëndë e kontrolleve doganore.

Figura nr.5:TIR-sistemi

1.4.1. Qëllimet e TIR – sistemit

TIR-sistemi është zhvilluar për të lehtësuar lëvizjen e mallrave me vula doganore në tregtinë ndërkombëtare dhe sigurimin e kufijve doganorë dhe sigurimin gjatë transitit nëpër vende. Zakonisht, gjatë arritjes së mallrave në territorin e një vendi gjatë transportit të vet ndërkombëtar rrugor, autoritetet doganore të atij vendi i zbatojnë kontrollet dhe procedurat kombëtare. Ato ndryshojnë në secilin vend, por e përbashkët është ajo se në çdo kufiri shtetëror kontrollohet malli dhe aplikohen kërkesa të sigurisë kombëtare (garancia, depoziti etj.) për të mbuluar pagesën eventuale të doganave dhe detyrave të tjera në rast se mallrat mbeten në vend gjatë kalimit të vet transit.

Këto masa, të zbatuara në çdo vend gjatë transitit, kanë çuar në rritjen e shpenzimeve në transportin ndërkombëtar. Për zvogëlimin ose eliminimin e këtyre vështirësive në të cilat kanë hasur transportuesit, por në të njëjtën kohë për të mundësuar autoritetet doganore sistemin ndërkombëtar të kontrollit me zëvendësimin e procedurave kombëtare dhe sigurimin e pagesës së taksave në të gjitha vendet me të cilat është bërë transporti, u zhvillua TIR-sistemi.

Për shkak të lehtësimit që mundëson TIR-sistemi, sot në botë ka 61 vende nënshkruese të Konventës TIR, prej të cilave shumica janë vende evropiane, vende të Lindjes së Mesme dhe të Azisë Qendrore.

2.4.2. Parimet e TIR-sistemit

TIR-sistemi është i bazuar në pesë parime:

1. **Automjetet e sigurta ose kontejnerët.** Mallrat duhet të jenë të transportuara në kontejnerë të mbyllur ose në kamionë të lejuar nga autoritetet doganore për sigurinë e tyre.
2. **Zinxhiri ndërkombëtar i garancive.** Ekziston zinxhiri i centralizuar ndërkombëtar i garancive para autoriteteve doganore në tërë kohën e udhëtimit, që e mbulon çdo parregullsi të mundshme të TIR-procedurës.
3. **TIR-karneti.** Mallrat janë shoqëruar nga TIR-karneti: dokument kontrollues i pranuar nga autoritetet doganore në vendet e nisjes, transitit dhe destinacionit. TIR-karnet përmban të gjitha informatat në lidhje me mallrat që transportohen, mbajtësi i karnetit, asociacioni që e jep, si dhe të gjitha operacionet e kontrollit të kryera nga autoritetet doganore në udhëtimin ndërkombëtar.
4. **Njohja reciproke e kontrollit doganor.** Ekziston njohje ndërkombëtare e kontrolleve të kryera nga autoritetet doganore në vendet e nisjes dhe destinacionit. Kjo në praktikë do të thotë se nuk është i nevojshëm ekzaminimi fizik i mallrave nga autoritetet doganore të vendeve përmes të cilave ato transitojnë.
5. **Qasja e kontrollit.** Qasja kah TIR-sistemi për asociacionet kombëtare që i japin dhe garantojnë karnetet është dhënë nga autoritetet kompetente shtetërore, kurse për transportuesit nga organet doganore dhe asociacionet kombëtare.

TIR- karneti është elementi më i dukshëm në të gjithë sistemin e TIR, me përjashtim të tabelës TIR të vendosur në automjet. Unioni Ndërkombëtar i transportit rrugor ua jep TIR karnetet shoqatave të tyre - garantues sipas kushteve të përcaktuara me Aktin për angazhimin e nënshkruar nga ana e tyre.

Çdo TIR-karnet ka një numër unik referent dhe çdo TIR-karnet mund të përdoret vetëm për një TIR-operacion. Një TIR-karnet mund të jetë 4, 6, 14 dhe 20 lista. Gjysma e numrit të listës tregon numrin e vendeve nëpërmjet të cilave shtetet mund të transitojnë, duke përfshirë vendet e nisjes dhe destinacionin e mbuluar me atë lloj të karnetit. Çdo TIR-karnet mund të përdoret vetëm për një TIR-operacion. Pas përfundimit të TIR-operacionit në zyrën doganore të destinacionit, karneti i kthehet shoferit, i vërtetuar nga zyra doganore dhe ai mund të dorëzojë mallrat në vendin e caktuar.

2.4.3. *Funksionimi i TIR- sistemit*

Pjesëmarrësit në Konventë TIR janë:

- ***Organet doganore*** të cilat janë përgjegjëse për të siguruar transit të sigurt, që kontrollon nisjen, me anë të aksioneve, pas mbërritjes, në rast të parregullsive, raportimit kohor për lajmërim, miratimin e automjeteve dhe kontejnerëve etj;
- ***Shoqata kombëtare garantuese***, e cila është përgjegjëse për lëshimin e TIR-karnetit të transportuesve të autorizuar për të përdorur TIR-sistem dhe kjo duhet të garantojë pagesën e taksave të ndodhura në vendin e tij, pa marrë parasysh atë nëse TIR-karneti ishte nxjerrë nga ai, ose nga garantues i huaj;
- ***Bartësi i TIR-karnetit ose transportuesi***. Përgjegjësia e operatorit të transportit është që t'i përcjellë udhëzimet deri tek autoritetet doganore dhe asociacioni i tyre. Mbajtësi është financiarisht përgjegjës pa kufizim në rast të parregullsive të bëra nga ai;
- ***Komisioni ekonomik për Evropën e Bashkuara*** është përgjegjës për mirëmbajtjen dhe azhurnimin e Konventës TIR në përputhje me nevojat e praktikës dhe përshtatjen e vet të azhurnuar me teknika të reja për shkelje gjatë transportit ndërkombëtar të mallrave;
- ***IRU (International Road Transportation Union)*** organizatë ndërkombëtare e transportuesit në rrugë në të vërtetë është administratori i Konventës TIR dhe ka obligim dhe përgjegjësi për të marrë të gjitha hapat e nevojshëm për të siguruar zbatimin e duhur dhe të harmonizuar ndaj Konventës TIR nga shoqatat dhe vetë transportuesit. Ka përgjegjësi financiare për mbrojtjen e shoqatave garantuese. Kjo përgjegjësi është mbuluar nga skema e sigurimeve të quajtur TIR - zinxhiri garantues i IRU.

Figura nr.6: IRU-licensa

2.4.4. Procedura e TIR-operacionit

Operatori i transportit ka për detyrë të transportojë mallra në transportin ndërkombëtar dhe është i nevojshëm miratimi për kryerjen e TIR-operacioneve nga shoqata e tij. Nga organet doganore është miratuar TIR-transporti me automjeteve e tij. Ai mund të marrë një numër të madh të karneteve.

Së pari çfarë duhet të bëjë transportuesi është që automjetin e tij bartës ta vendosë në vendin e caktuar për ngarkimin nga dërguesi. Pastaj vetë bëhet ngarkimi i mallrave, pranimi i dokumenteve të kërkuara dhe plotësimi i TIR-karnetit. Hapi i ardhshëm që duhet të bëjë transportuesi është të shkojë në zyrën më të afërt doganore dhe t'i lajmërojë automjetet dhe mallrat para autoriteteve doganore.

Në zyrën doganore të nisjes kryhet:

1. kontrollimi i saktësisë së mallrave në përshkrimin në TIR-karnet si dhe në dokumentet e tjera shoqëruese;
2. vulozet automjeti;
3. fillon TIR-operacioni;
4. hapet TIR-karneti, me çka vendoset vula e zyrës doganore në çdo fletë të përfunduar të karnetit dhe në kuponin e parë të TIR-karnet, këputet fleta e parë e karnetit dhe i kthehet TIR-karneti transportuesit.

Transportuesi drejtohet më pas në zyrën doganore kufitare për dalje nga vendi dhe e paraqet TIR-karnetin në zyrën doganore. Për të dorëzuar karnetin dhe për të kryer operacionin, zyra e daljes kontrollon vallë vula është e paprekur dhe pastaj vë vulën e tij në fletën e dytë dhe në kuponin e dytë, e këput listën e dytë dhe e kthen fletën e dytë në zyrën e nisjes.

Që transportuesit të mund ta vazhdojë TIR-operacionin, zyra doganore në hyrje të vendit tjetër bën:

1. *kontrollin nëse vulat janë të paprekura;*
2. *vendos vulën e vet në fletën e tretë dhe në kuponin e tretë;*
3. *e këput fletën e tretë;*
4. *e lëshon automjetit kah zyra doganore për dalje nga ai vend.*

Transportuesi nisët për në zyrën kufitare për dalje nga vendi i dytë dhe e dorëzon TIR-karnetin në zyrën doganore. Për të mbyllur operacionin, zyra e dytë për dalje kryen detyrat e mëposhtme:

1. *kontrollon nëse vulat janë të paprekura;*
2. *vendos vulën e vet në fletën e katërt dhe kuponin e katërt;*
3. *e këput fletën e katërt;*
4. *e kthen fletën e katërt në zyrën e nisjes.*

Pas pranimit të fletës së gjelbër nga ana e zyrës për dalje, zyra doganore e hyrjes në vend kryen krahasimin me fletën e bardhë që e mban dhe nëse çdo gjë është në rregull, administrativisht e mbyll TIR-operacionin për pjesën e udhëtimit në atë vend.

Kur mbërrijnë në zyrën doganore kufitare për hyrje të destinacionit, transportuesi e paraqet TIR-karnetin në zyrën doganore për hyrje në atë vend. Për të zgjatur TIR-operacionin, zyra doganore për hyrje në vendin e destinacionit bën:

1. *kontrollin nëse vulat janë të paprekura;*
2. *vendos vulën e vet në fletën e pestë dhe kuponin e pestë;*
3. *e këput fletën e pestë;*
4. *e lëshon automjetit kah zyra doganore për doganim në vend.*

Transportuesi arrin në zyrën doganore të destinacionit dhe e dorëzon TIR-karnetin në zyrë. Zyra doganore e destinacionit bën:

1. *kontrollon vallë vulat (pllombat) janë të paprekura dhe a janë në përputhje me ato të shkruara në manifestin e mallrave;*
2. *i heq pllombat nga automjeti dhe kontrollon cilësinë dhe sasinë e mallrave a janë të sakta dhe ato a janë në përputhje me përshkrimin e*

- në TIR-karnet;*
3. *e mbyll TIR-operacionin me vulosjen e fletës dhe kuponit të gjashtë, me këputjen e fletës së gjashtë nga karneti, mbajtjen e pjesës së sipërme të fletës dhe dërgimin e pjesës së fundit të fletës me titull “Certifikata e shkarkimit” në zyrën për hyrje në vend, me çka administrativisht mbyllet operacioni;*
 4. *kthimi i karnetit transportuesit;*
 5. *doganimi i mallrave.*

2.4.5. Përparësitë e TIR–karnetit

1. Lehtësimi i transportit dhe tregtisë:

- *zvogëlimi i shpenzimeve të transportit;*
- *lehtësimi i transitit me zbatimin e kontrolleve të standardizuara dhe dokumentacionit;*
- *lehtësimi i zhvillimit të tregtisë ndërkombëtare.*

2. Për industrinë e transportit:

- *zvogëlimi i shpenzimeve dhe vonesave gjatë transitit;*
- *kalimi i mallrave përtej kufijve ndërkombëtarë me formalitete minimale; - thjeshtimi dhe standardizimi i dokumentacionit;*
- *shmangia e nevoja nga paraqitja e garancisë ose depozitave;*

3. Për organet doganore:

- *garantohet pagesa e doganave dhe të dhënave të tjera gjatë transitit;*
- *përdorimi i TIR-karneteve u është lejuar vetëm transportuesve të besueshëm, me çka rritet siguria e sistemit;*
- *zvogëlohet nevoja për kontrollimin fizik të mallrave në transit;*
- *sistemi e lehtëson kontrollin doganor dhe dokumentacionin;*
- *përdorimi i zyrave të brendshme doganore për import apo eksport mundëson vendosjen efikase të punëtorëve të doganave.*

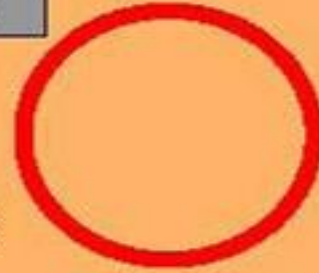
Dokumentacionet për pranim në TIR-sistemin dhe TIR-karnetin janë treguar në figurat e mëposhtme 7 .

(Name of International Organization)

CARNET TIR*

.....vouchers

No

1. Valable pour prise en charge par le bureau de douane de départ jusqu'au _____ inclus
Valid for the acceptance of goods by the Customs office of departure up to and including

2. Délivré par _____
Issued by
_____ (nom de l'association émettrice / name of issuing association)

3. Titulaire _____
Holder
_____ (nom, adresse, pays / name, address, country)

4. Signature du délégué de l'association émettrice et cachet de cette association:
Signature of authorized official of the issuing association and stamp of this association:

Signature of the secretary of the international organization:

(À remplir avant utilisation par le titulaire du carnet / To be completed before use by the holder of the carnet)

6. Pays de départ _____
Country of departure

7. Pays de destination (^(*)) _____
Country/Countries of destination (^())*

8. No(s) d'immatriculation du (des) véhicule(s) routier(s) (^(*))
Registration No(s) of road vehicle(s) (^())*

9. Certificat(s) d'agrément du (des) véhicule(s) routier(s) (No et date) (^(*))
Certificate(s) of approval of road vehicle(s) (No. and date) (^())*

10. No(s) d'identification du (des) conteneur(s) (^(*))
Identification No(s) of container(s) (^())*

11. Observations diverses _____
Remarks

12. Signature du titulaire du carnet:
Signature of the carnet holder:

(^(*)) Effiler la mention inutile
Strike out whichever does not apply

* Voir annexe 1 de la convention TIR, 1975, élaborée sous les auspices de la Commission économique des Nations Unies pour l'Europe.
** See annex 1 of the TIR Convention, 1975, prepared under the auspices of the United Nations Economic Commission for Europe*

Figura nr. 7: TIR-karneti

2.5. ATA-KARNETI

ATA-karneti është dokument i thjeshtë ndërkombëtar doganor i lëshuar nga Dhoma e Tregtisë në shumicën e vendeve në tërë botën. ATA-karneti lejon importimin e përkohshëm të mallrave pa doganim dhe pa të dhëna, për një periudhë të vlefshmërinë prej një viti.

Shkurtesa ATA vjen nga kombinimi i shkronjave fillestare nga sintagma frënge **Admission Temporaire** dhe nga fjalët angleze **Temporary Admission**, që në përkthim do të thotë import i përkohshëm.

Figura nr. 8: ATA-Karneti

Përparësitë e ATA-karnetit janë si më poshtë:

- 1. thjeshtësimi i procedurave doganore, duke përdorur një dokument të vetëm për transaksionet e të gjitha pikave doganore (eksport të përkohshëm, transit, import të përkohshëm, eksport të sërishëm dhe import të sërishëm);*
- 2. pagesa e obligimeve doganore dhe obligimeve të tjera, taksave apo duke vënë një depozitë, e cila është e zakonshme në importin e përkohshëm në vendet e caktuara;*
- 3. vlefshmëria e ATA-karnetit deri në një vit mundëson shfrytëzimin e tij të shumëfjshhtë për import të përkohshëm në një apo më shumë vende – anëtare të ATA-zinxhirit;*
- 4. për doganat ATA-karneti do të thotë më pak administrim dhe siguri*

se do të paguhen obligimet e importit, nëse nuk bëhet eksporti i sërishëm.

Shfrytëzuesit e ATA-karnetit mund të jenë ndërmarrjet e vogla dhe të mëdha. Ai është dedikuar për tregtarët, ekspozuesit në panairë, udhëtarët e biznesit dhe njerëzit afaristë të cilët dëshirojnë të zgjerojnë tregjet e tyre, për të çuar përpara kontaktet e biznesit dhe rritjen e konkurrencës në tregjet e huaja.

ATA-karneti mund të përdoret pothuajse për të gjitha mallrat e destinuara për përdorim personal ose profesional, sidomos për mostrat tregtare, pajisjet profesionale, eksponatet e panairëve dhe ekspozitave. Me ndihmën e ATA-karnetit përkohësisht importohen mallra të konsumit të gjerë: kompjuterë, vegla, kamera, video dhe pajisje zyre, veshje, piktura, laserë, automjete industriale dhe bujqësore dhe mjete të tjera. Në mënyrë të njëjtë mund të importohen përkohësisht kuaj për gara, qenë të racave, instrumente muzikore, pajisje dhe kostume teatrore.

Në bazë të ATA-karnetit nuk mund të importohen mallra të cilat lehtë prishen, mallra për përpunim ose riparim. Importet e përkohshme të mallrave në bazë të ATA-karnetit i referohen mallrave që do të eksportohen sërish në të njëjtën gjendje, siç ishin importuar gjithashtu.

ATA-karneti përbëhet nga kopertina (me ngjyrë të gjelbër) dhe dy nga lista të brendshme për çdo operacion të veçantë (eksport të përkohshëm, transit, import të përkohshëm dhe import të sërishëm) dhe tri lista për verifikim doganor. Fletët e brendshme janë me ngjyra të ndryshme, në varësi të operacionit që ka të bëjë. Letrat e destinuara për verifikim doganor (nënshkrimi, vula dhe data) gjithmonë mbeten në kranet, kurse fletët individuale (me listë të produkteve që janë të transmetueshme) këputen gjatë procedurës doganore dhe mbeten në doganë.

Karnetet i lëshojnë ekskluzivisht dhomat e tregtisë në zinxhirin garantues në Byronë Ndërkombëtare të Dhomave të Tregtisë në Odën Ndërkombëtare të Ekonomisë në Paris. Në të përfshihen më shumë se 50 vende nga Evropa, Amerika, Azia dhe Afrika.

Në Republikën e Maqedonisë ATA-karnetet i lëshon dhe i verifikon Oda ekonomike, e cila që nga 1 korriku i 1998 u bë anëtare e 54-të e zinxhirit garantues të formuar mbi bazën e ATA-karnetit në Byronë Ndërkombëtare të odave ekonomike në Paris.

ATA-karneti kursen kohë dhe të holla dhe është e nevojshme të dihet dhe të respektohet me sa vijon:

- 1. importimi i përkohshëm i ATA-karnetit zbatohet vetëm për mallrat të cilat mund të eksportohen, në të njëjtën gjendje e cila ishte e importuar;*
- 2. gjatë çdo hyrjeje dhe daljeje nga ndonjë vend shfrytëzuesi i karnetit duhet të ketë parasysh atë që zyrtarët doganorë t'i futin të dhënat e nevojshme dhe kornetin ta regjistrojnë me nënshkrim dhe vulë të vendeve përkatëse në listat e brendshme;*

CONTINUATION SHEET GENERAL LIST No. 0 CARNET No. US 89/08-SAMPLE
 FEUILLE SUPPLEMENTAIRE LISTE GENERALE N° Caravel N°

ATA CARNET	Item No.	Trade description of goods and marks and numbers, if any	Number of Pieces	Weight or Volume	Value ¹	Country of Origin Pays d'origine	For Customs Use Régime d'usage
	N° d'ordre	Désignation commerciale des marchandises et à cet égard, marques et numéros	Nombre de Pièces	Poids ou volume	Valeur ¹		
1	2	3	4	5	6	7	8
NO CHANGES OR ADDITIONS ABOVE OR BELOW THIS LINE							
TOTAL or CARRIED OVER / TOTAL ou A REPORTER							

UNITED STATES NATIONAL BUSINESS

¹Value expressed in the applicable currency of the country of origin, unless stated otherwise. ²Value expressed in the applicable currency of the country of origin, unless stated otherwise.
³Value expressed in the applicable currency of the country of origin, unless stated otherwise. ⁴Value expressed in the applicable currency of the country of origin, unless stated otherwise.

Figura nr. 10: ATA-karneti për import të përkohshëm të mallrave (lista kryesore)

Literatura

www.tir.com

www.atacarnet.com

Ligji i dokumentacionit për transport dhe mallra të Republikës së Kosovës.

Hartuesi i këtij punimi është studiues i Komunikacionit Rrugor

Erduan RASHICA

Rashica E.

Suksese nga kolegu i juaj.